

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิถีชีวิตและการใช้การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาชุมชน ของชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน ตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เพื่อศึกษาถึงวิถีชีวิตและการใช้การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาชุมชน ของชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน ตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็นหลักดังนี้

ตอนที่ 1 วิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

ตอนที่ 2 การใช้การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาชุมชน ของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้

ตอนที่ 1 วิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

วิถีชีวิตด้านสังคม

สภาพของชุมชนหมู่บ้านคำบนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชุมชนบ้านคำบนในอดีตเป็นชุมชนขนาดเล็ก เนื่องจากมีประชากรอาศัยอยู่จำนวนไม่มากนัก อาชีพเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยการทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ การคมนาคมสัญจรไปมาระหว่างชุมชนไม่สะดวกมากนัก เนื่องจากเส้นทางคมนาคมยังยังเป็นถนนดินลูกรัง ซึ่งในช่วงฤดูฝนจะเป็นหลุมเป็นบ่อ ทำให้เดินทางลำบากมาก

ปัจจุบันสภาพของชุมชนดีขึ้น เพราะมีความเจริญทางด้านการศึกษาและเทคโนโลยีเข้ามาในชุมชน ทำให้สภาพของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต ซึ่งจะเห็นได้จากสภาพบ้านเรือนของชุมชนจะมีทั้งบ้านไม้ บ้านปูน และครึ่งไม้ครึ่งปูน และมีความมั่นคงมากกว่า

ในอดีต การคมนาคมเดินทางสัญจรติดต่อกันระหว่างชุมชนกับพื้นที่อื่นก็ความสะดวกมากขึ้น เพราะมีการลาดยางและเสริมคอนกรีต สำหรับความเปลี่ยนแปลงของสภาพโดยทั่วไป ของชุมชนนั้นจากข้อมูลที่พบทำให้ทราบว่า ความเจริญทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ในลักษณะของความสะดวกสบายด้วยระบบสาธารณูปโภค เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา และถนนหนทาง ตลอดจนการรวมกลุ่มภายในชุมชนก็สามารถทำได้ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่ม พัฒนาอาชีพ การรวมกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

การพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนบ้านคำบน ปัจจุบันชาวบ้าน มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยสังเกตได้จาก

1. สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีความคงทนและถาวรมากขึ้น ส่วนใหญ่ทำจากปูน และไม้ มีทั้งบ้านชั้นเดียวและสองชั้น
2. ภายในชุมชนมีเครื่องอำนวยความสะดวกเกือบทุกบ้าน ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์ พัดลม วิทยุ เครื่องเสียง เป็นต้น และมีน้ำประปาเพื่อใช้อุปโภคและบริโภค
3. การคมนาคมสัญจรติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ มีความสะดวกสบายมากขึ้น ส่วนใหญ่ ใช้จักรยาน จักรยานยนต์ รถยนต์ หรือรถโดยสารประจำทางเพื่อเข้าไปในตัวจังหวัด ซึ่งเป็นถนนลาดยางมะตอย และถนนคอนกรีต
4. ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบนมีความสุขสบายมากขึ้น เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ ของชุมชนที่ดีขึ้น จากอาชีพเสริม ตลอดจนมีรายได้จากลูกหลานที่ไปทำงานในเมือง ชุมชนอื่น ๆ และไปทำงานต่างประเทศ เป็นต้น

ภาษา เป็นเครื่องมือสื่อสารของมนุษย์ มีทั้งภาษาพูด และภาษาเขียน ชาวบ้านชุมชน บ้านคำบนใช้ภาษาไทยพื้นบ้านหรือคำเมือง ซึ่งมีรากฐานมาจากภาษาล้านนาของชาวเหนือ มีลักษณะเหมือนกับชาวเหนือโดยทั่วไป แต่จะแตกต่างกันด้านสำเนียง และคำศัพท์บางคำ เท่านั้น

ภาษาพูดของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนจะมีการแฝงคติ คำสอน และปรัชญาที่น่ายกย่อง ชาวแพร่จึงนำสิ่งเหล่านี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต มีสำนึกในบาปบุญคุณโทษ ละความชั่ว ทำความดี สอนให้มองการณ์ไกล และรู้จักระมัดระวังในการดำรงชีวิต

การแต่งกาย ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนในอดีตจะแต่งกายแบบพื้นเมือง คือ กางเกงโสร่ง นุ่งผ้าซิ่น และเสื้อผ้าที่ทอเองและตัดเย็บเอง ปัจจุบันการแต่งกายเป็นการแต่งกายตามยุคสมัย นิยมมากขึ้น

อาหาร ลักษณะของอาหารการกินของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนมีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตน้อย เพราะอาหารนั้นยังคงเป็นอาหารพื้นเมืองที่เน้นการกินผักและอาหารที่สามารถหาได้ตามธรรมชาติ อาหารหลักของชาวบ้านที่สำคัญก็คือ น้ำพริกผักลวกจิ้ม ซึ่งจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า ลักษณะของอาหารการกินของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนมีการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตแต่ไม่มากนัก อาหารนั้นยังคงเป็นอาหารพื้นเมืองที่เน้นการกินผัก และอาหารที่สามารถหาได้ตามธรรมชาติ เช่น ผักที่สามารถปลูกกินเอง ของป่า หน่อไม้ เห็ด เป็นต้น อาหารหลักของชาวบ้านที่สำคัญก็คือ น้ำพริกผักลวกจิ้ม แต่เนื่องจากสภาพความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันทำให้ลักษณะการกินเปลี่ยนไป เพราะมีทางเลือกมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีทางเลือกในการเลือกอาหารที่แปลกใหม่และหารับประทานได้ง่ายและสะดวกขึ้น (ดูภาคผนวก ค) ซึ่งเป็นผลมาจาก

1. ปัจจุบันมีความเจริญและทันสมัยมากขึ้น และสภาพทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนดีขึ้น ทำให้มีกำลังในการซื้อมากขึ้น อาหารการกินสามารถซื้อหาได้ง่าย อาหารก็หาซื้อได้จากตลาด ซึ่งมีอาหารให้เลือกซื้อได้หลากหลาย และมีอาหารให้เลือกกินทุกฤดู เช่น อาหารทะเล อาหารปรุงสุก อาหารสำเร็จรูป และผลไม้ต่าง ๆ เป็นต้น

2. ปัจจุบันมีเครื่องปรุงรสให้เลือกมากขึ้น เช่น ผงปรุงรส ซอส ซีอิ๊ว ซึ่งทำให้อาหารมีรสชาติดีขึ้น

3. ปัจจุบันอาหารตามธรรมชาติหายาก เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่ป่า ส่วนใหญ่ถูกทำเป็นสวนลำไย และไร่ข้าวโพด และปัจจุบันไม่นิยมปลูกผักกินเอง ซึ่งส่วนใหญ่คนในชุมชนต้องทำงานมากขึ้น ทำให้ไม่มีเวลาในการหาอาหารเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องซื้ออาหารกิน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ค่อยปลอดภัย เพราะปัจจุบันในอาหารมีสารพิษ และสารเคมีเจือปนอยู่ในปริมาณมาก

ศิลปหัตถกรรมและงานช่างท้องถิ่น

1. ในสมัยก่อนมีการทำครกกระเดื่องสำหรับตำข้าว จะใช้วิธีการขุดจากต้นไม้ใหญ่ และการทำคันไถ แยก และคราดจากรากไม้ของต้นไม้ เพื่อใช้สำหรับการเทียมเกวียน และไถนา

2. เครื่องจักสานไม้ไผ่ต่าง ๆ เช่น ตะกร้า ไซ ข้อง สุ่ม ตะแกรง กระด้ง หวด เป็นต้น

3. เครื่องใช้ภายในบ้านที่เป็นงานฝีมือ เช่น กระบวยดักน้ำ ทัพพีจากกะลามะพร้าว ไม้กวาดทางมะพร้าว ไม้กวาดดอกหญ้า และการทอเสื่อกก เป็นต้น

ศาสนพิธี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนจะมีการทำบุญตักบาตร ทุก ๆ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น ตลอดจน การทำบุญทอดกฐิน ผ้าป่า และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในงานมงคล เช่น งานทำบุญ ขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน เป็นต้น และงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญกระดูก เป็นต้น

ความเชื่อ ชุมชนบ้านคำบนส่วนใหญ่จะเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ และภูตผี เช่น การเจ็บไข้ไม่สบายที่ไม่ทราบสาเหตุ หรือเด็กแรกเกิดถึงสามขวบที่มักจะร้องไห้ตอนกลางคืน ก็จะสันนิษฐานกันว่ามาจากการถูกทักจากภูตผี หรือวิญญาณปญาดาทวด หรือวิญญาณ เรร่อนที่ไม่มีญาติทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ จึงต้องมีการเซ่นไหว้ และทำบุญกรวดน้ำไปให้ อาการเหล่านั้นก็จะหายไป นอกจากนั้น ยังความเชื่อในเรื่องของคนทรง ซึ่งชาวบ้าน มักจะไปหาคนทรงในกรณีที่มีของหาย เช่น ควายหาย หรือ ถูกขโมยขึ้นบ้าน เป็นต้น

มรดกทางธรรมชาติ

1. ลำห้วยป่าซาง เป็นลำห้วยที่ไหลผ่านหมู่บ้านป่าซาง และหมู่บ้านคำบน ซึ่งเป็น ลำห้วยที่มีความสำคัญในการทำการเกษตรกรรมของหมู่บ้าน นอกจากนั้นยังเป็นแหล่ง จับสัตว์น้ำเพื่อเลี้ยงชีพ และปัจจุบันมีการสร้างฝายแม้วหรือฝายคันดิน และฝายปูนเพื่อ กักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง

2. สวนสักป่าซาง เป็นเขตป่าสงวนที่มีการปลูกต้นสักไว้จำนวนมาก เพื่อทดแทน การถูกตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งจะอยู่ทางเชิงเขาด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้าน เพื่อรักษาความสมดุล ของระบบนิเวศป่าและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า

มรดกทางวัฒนธรรม วัดคอนตัน เดิมตั้งอยู่บ้านเลขที่ 234 บ้านคำบน หมู่ที่ 23 ตำบลห้วยลาน อำเภอคอกคำใต้ จังหวัดพะเยา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ 3 ไร่ 2 งาน อาณาเขตทิศเหนือประมาณ 3 สอก จดถนน ทิศใต้ประมาณ 3 สอก จดถนน ทิศตะวันออกประมาณ 3 สอก จดถนน ทิศตะวันตกประมาณ 1 สอก จดถนนอาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ ศาลาการเปรียญ และกุฏิสงฆ์ ปูชนียวัตถุมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย

วัดคอนตัน ชื่อเดิมวัดป่าคาคอนตัน เพราะมีป่าคา และต้นคันทองอยู่ จึงเรียกว่า วัดป่าคาคอนตัน ปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่า วัดบ้านคำบน ตั้งอยู่เลขที่ 224 หมู่ที่ 8 บ้านคอนตัน ตำบลป่าซาง อำเภอคอกคำใต้ จังหวัดพะเยา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2443 โดยการนำของนายอนันต์ สมศรี เป็นผู้นำศรัทธาสร้างวัดขึ้น ได้รับวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2509 เขตวิสุงคามสีมากว้าง 40 เมตร ยาว 80 เมตร

สิ่งสำคัญคู่บ้าน ชุมชนบ้านคำบน คือ วัดคอนตัน ซึ่งที่วัดคอนตันจะมีพิธีกรรมของเก่าแก่ประจำหมู่บ้านอยู่ ซึ่งเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ของคนรุ่นหลังต่อไป

แหล่งโบราณคดี

1. ดงเจดีย์ เป็นโบราณสถานแห่งหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ในบริเวณที่ตั้งสุสานบ้านคำในปัจจุบัน สันนิษฐานว่าดงเจดีย์คงเป็นวัดที่มีความสำคัญ และมีความรุ่งเรืองวัดหนึ่งในอดีต จะสร้างขึ้นในสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐาน แต่มีหลักฐานว่าเป็นวัดที่มีพัทธสีมา เพราะว่ามีหินสีมาฝังไว้ทั้งสี่ทิศในบริเวณที่เป็นซากปรักหักพังของโบสถ์ และในบริเวณรอบ ๆ มีซากเจดีย์น้อยใหญ่ตั้งเรียงรายอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้คนในสมัยนั้นเรียกว่า ดงเจดีย์ ในสมัยที่วัดศรีเมืองมูลและวัดคอนตันยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พระสงฆ์ทั้งสองวัดจะรวมกัน去做สังฆกรรมและเข้าอุโบสถ ณ ดงเจดีย์ เพราะที่นั่นมีพัทธสีมา พระสงฆ์สามารถลงอุโบสถในวันพระขึ้นหรือแรม 15 ค่ำ ของเดือน และการทำสังฆกรรมต่าง ๆ เช่น อุปสมบทหรือสวดญัตติในการรับผ้ากฐิน เป็นต้น คนในสมัยก่อนเมื่อประมาณ 50-60 ปี ล่วงมาแล้วมีความเชื่อว่า ดงเจดีย์เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หากใครเข้าไปเล่นหรือทำลายหรือแสดงความลบหลู่ไม่เคารพนับถือ มักจะมีเหตุอันเป็นไปต่าง ๆ เช่น เจ็บป่วย ปวดหัว ตัวร้อน นอนไม่ได้ หรือได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

2. พระธาตุจำแ้ว เป็นโบราณสถานแห่งหนึ่งอยู่ในป่าทางทิศตะวันออกของตำบลป่าซาง จะสร้างในสมัยใดนั้นไม่ปรากฏหลักฐาน ปัจจุบันคงเหลือแต่ซากให้เห็น คือ

ก่อนอิฐแบบสมัยโบราณ ไม่มีองค์เจดีย์หรือพระธาตุให้เห็น ซึ่งทางวัดศรีเมืองมูลได้เห็นความสำคัญของพระธาตุจำเว่ว่า เป็นพระธาตุเก่าแก่จึงได้นำเอาก้อนอิฐเดิมบางส่วนมาทำเป็นฐานขององค์พระธาตุใหม่โดยประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ ก่อสร้างเมื่อวันที่ 15 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 (ตรงกับวันพุธขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 เหนือ) และใช้ชื่อพระธาตุที่ได้สร้างขึ้นใหม่ว่า พระธาตุจำเว่

ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน พบว่า ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนนั้นยังมีการปฏิบัติสืบทอดกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แต่เดิมประเพณีที่สำคัญหลัก ๆ ของชุมชน คือ (ดูภาพผนวก ก)

1. ประเพณีปีใหม่เมือง หรือประเพณีรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ ขอพรจากผู้สูงอายุ ซึ่งจะตรงกับช่วงสงกรานต์ไทย ซึ่งจะเป็นการสักการะผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เนื่องจากคนหนุ่มสาวในชุมชนมักออกไปทำงานที่ต่างถิ่นเป็นเวลานาน ๆ เมื่อกลับมาเยี่ยมเยียนบ้านส่วนใหญ่อีกจะเป็นในช่วงวันหยุดสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันหยุดที่สามารถกลับบ้านได้หลายวัน และนอกจากนั้นยังมีการเล่นน้ำกันอย่างสนุกสนาน ส่วนใหญ่จะไปเล่นในตัวจังหวัดที่กว๊านพะเยา

2. ดานก้วยสลาก หรือกินเข้าสลาก เป็นประเพณีที่คู่กับชาวภาคเหนือมานาน ซึ่งเป็นการทำบุญโดยการนำสิ่งของปัจจัยไปถวายพระสงฆ์ คล้ายกับการถวายสังฆทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้เจ้ากรรมนายเวร ญาติหรือผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว จะจัดกันทุกปีและทุกวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ โดยจัดปีละหนึ่งครั้ง จะมีมหรสพและการละเล่นต่าง ๆ และที่สำคัญคือ การแสดงขอ และการฟ้อนเล็บ

3. ยี่เป็ง หรือลอยกระทง แห่งประทีป เป็นวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่จะทำกันในวันลอยกระทง ชาวบ้านจะร่วมกันทำโคม และประทีปตกแต่งเป็นพุ่มต้นใหญ่ แยกเป็นแต่ละชุมชน เพื่อแห่ไปที่วัด และพระจะทำการสวดให้พรก่อนพากันไปลอยกระทงที่แม่น้ำต่อไป

4. การทำบุญตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษานอกจากนั้นยังมีการรักษาศีล ศีลใหญ่ทุก ๆ วันพระ ผ้าป่า กฐิน และงานบวช

นอกจากนั้นการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในงานมงคล เช่น งานทำบุญ ขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน เป็นต้น และงานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญกระดูก เป็นต้น และชาวบ้านยังมีความเชื่อและค่านิยมทางไสยศาสตร์ ภูตผี และคนทรง ในเรื่องของการเจ็บไข้ ไม่สบายที่ไม่ทราบสาเหตุ และชาวบ้านมักจะไปหาคนทรงในกรณีที่มีของหาย เช่น ควายหาย หรือ ถูกขโมยขึ้นบ้าน

การเปลี่ยนแปลงประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนและการช่วยรักษาประเพณีวัฒนธรรม
ให้คงอยู่ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาก เพราะในอดีตคนในชุมชน จะให้ความสำคัญกับศาสนาและร่วมมือร่วมใจกันในรักษาและปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรม อย่างเคร่งครัด แต่ในปัจจุบันคนในชุมชนกลับให้ความสำคัญกับประเพณีวัฒนธรรมของ ชุมชนน้อยลง ซึ่งมีสาเหตุมาจาก (ดูภาคผนวก ก)

1. ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันสังคม มีการเปลี่ยนแปลงไป จากในอดีตที่คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการรักษาประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชนไว้ และร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติอย่างดี แต่ในปัจจุบัน คนในชุมชนเริ่มมีความเห็นแย้งกัน ทั้งทางการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล และในระบบ เครือญาติ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว และสภาพการทำงานในปัจจุบันที่ทำให้ คนในชุมชนเน้นการทำมาหากินเพื่อเลี้ยงครอบครัวมากกว่าการทำกิจกรรมในชุมชน

2. คนในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับศานา น้อยลง ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ คนในชุมชนไปทำบุญกันลดลง การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาน้อยลง กิจกรรมทางศาสนา บางอย่างก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจ โดยเฉพาะในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ ซึ่งในปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีมากกว่าประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน

3. สภาพเศรษฐกิจของชุมชน เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคข้าวยากหมากแพง และรายจ่าย ภายในครอบครัวที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องทำงานกันมากขึ้น ทำให้ไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วม กิจกรรมในชุมชนน้อยลง

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า คนในชุมชน สามารถช่วยกันรักษาประเพณีและวัฒนธรรมได้ ดังนี้ (ดูภาคผนวก ก)

4. สิ่งสำคัญคือ คนในครอบครัวจะต้องสั่งสอน อบรม ปลุกฝัง สอนและแนะนำ ลูกหลานให้รู้จักคุณค่า ความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนกิจกรรมของชุมชน การเข้าวัดทำบุญ และรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนไว้

5. การร่วมมือร่วมใจของทุก ๆ คนในชุมชน โดยการจัดประชุมเพื่อหารือ ซึ่งคณะกรรมการชุมชน ผู้นำชุมชน และคนในชุมชนร่วมกันในการรณรงค์ให้คนในชุมชน ช่วยกันรักษาประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ ตลอดจนการส่งเสริมให้ คนรุ่นใหม่รู้จักหวงแหนและรักษาสิ่งที่ดั้งเดิมของชุมชนเอาไว้

6. การสร้างพิพิธภัณฑ์ที่วัด เพื่อสะสมของเก่าที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนเอาไว้ เช่น อุปกรณ์ทำนาในอดีต ไถ คราด แอก เกวียน อุปกรณ์จับสัตว์ และของเก่าต่าง ๆ นำไป สะสมไว้ แสดงโชว์ให้คนรุ่นหลังได้ดูและศึกษาต่อไป

ลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัย จากการศึกษารวบรวมข้อมูล พบว่า สภาพลักษณะ บ้านเรือนของชุมชนจะมีทั้งบ้านไม้ บ้านปูน และครึ่งไม้ครึ่งปูน ถ้าเป็นบ้านไม้จะเป็น เรือนไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง แต่ถ้าเป็นบ้านปูนจะมีทั้งบ้านชั้นเดียวและสองชั้น และถ้าเป็น บ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนจะสร้างเป็นสองชั้น คือ ชั้นบนจะเป็นไม้และชั้นล่างเป็นปูน

สภาพการคมนาคมขนส่งและระบบสาธารณูปโภค จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า

1. ชุมชนบ้านคำบน ตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา อยู่ห่างจาก ตัวจังหวัดประมาณ 29 กิโลเมตร มีเส้นทางคมนาคมที่ใช้ในการเดินทางสู่ตัวจังหวัดพะเยา เป็นถนนลาดยางมะตอย คือถนนสาย พะเยา-เชียงคำ ส่วนเส้นทางคมนาคมเข้าออก ภายในตำบลและหมู่บ้าน จะเป็นถนนคอนกรีตและถนนลูกรังในการเดินทางไปเรียกสวน ไร่ นา

2. ระบบไฟฟ้าภายในชุมชนบ้านคำบน ส่วนใหญ่มีไฟฟ้าใช้ครบทุกหลังคาเรือน

3. ระบบประปาชุมชนบ้านคำบน ประปาหมู่บ้านคำบนเป็นน้ำที่ได้จากธรรมชาติ คือ น้ำบาดาล ซึ่งตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านคำบน โดยคนในหมู่บ้านช่วยกันรักษาดูแล มีการเก็บ คำน้ำประปาหน่วยละ 5 บาท ซึ่งมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบดูแล

4. โทรศัพท์ ชุมชนบ้านคำบนมีตู้โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 1 ตู้ ตั้งอยู่หน้าสถานี- อนามัยตำบลป่าซาง และบางส่วนจะเป็นโทรศัพท์บ้าน และโทรศัพท์มือถือ

สิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนได้มีการเปลี่ยนจากอดีตมาก ทำให้มีความสะดวกสบายมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จาก (ดูภาคผนวก ก)

1. ไฟฟ้า ในอดีตชุมชนบ้านคำบนไม่มีไฟฟ้าใช้ ต้องใช้โคมไฟ ตะเกียง หรือการสูมกองไฟในการให้แสงสว่างในตอนกลางคืน แต่ในปัจจุบันทุกบ้านมีไฟฟ้าใช้ครบและมีเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งที่จะช่วยให้ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตมากขึ้น มีเครื่องใช้ไฟฟ้าหลายอย่าง เช่น ทีวีโทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น หม้อหุงข้าว เครื่องซักผ้า เครื่องเสียง เป็นต้น

2. ประปา ในอดีตชุมชนบ้านคำบนไม่มีน้ำประปาใช้ จำเป็นจะต้องมีการขุดบ่อน้ำในชุมชน และใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ลำห้วย คลอง เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค แต่ในปัจจุบันมีประปาหมู่บ้าน และสามารถใช้น้ำประปาได้ครบทุกหลังคาเรือน ประปาหมู่บ้านคำบนเป็นน้ำที่ได้จากธรรมชาติ คือ น้ำบาดาล ซึ่งตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านคำบน โคนในหมู่บ้านช่วยกันรักษาดูแล มีการเก็บค่าน้ำประปาหน่วยละ 5 บาท

3. ถนน ในอดีตถนนในชุมชนเป็นถนนลูกรัง ซึ่งจะมีฝุ่นมากในฤดูแล้ง และจะเป็นหลุมเป็นบ่อในฤดูฝน ทำให้การสัญจรไปมาลำบาก แต่ในปัจจุบันมีการปรับปรุงทำเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ ซึ่งมีทนทาน และไม่มีฝุ่น ทำให้ปัจจุบันสามารถเดินทางสัญจรไปมาได้สะดวก และชุมชนก็มีการใช้รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ และรถยนต์เพิ่มมากขึ้น

สภาพการรับรู้ข่าวสารและการติดต่อสื่อสารของคนในชุมชน ปัจจุบันสภาพการรับรู้ข่าวสารของชุมชนค่อนข้างทั่วถึง เนื่องจากทุกบ้านมีไฟฟ้าใช้จึงทำให้ทุกบ้านมีทีวีเพื่อการรับรู้ข่าวสาร และเหตุการณ์ต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนั้นยังได้รับสารความบันเทิงต่าง ๆ จากทีวีอีกด้วย ส่วนวิทยุนั้นก็ยังมีใช้อยู่บ้างแต่น้อยกว่าสมัยก่อนที่วิทยุได้รับความนิยมมาก เนื่องจากสามารถพกพาไปทำงานได้แต่ไม่สามารถเห็นภาพได้เหมือนทีวี

ส่วนหอกระจายข่าวนั้นจะตั้งอยู่ที่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน โดยตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านได้แจ้งข่าวสารทางราชการ และข่าวสารภายในชุมชนให้ลูกบ้านทราบโดยทั่วกัน และนอกจากนั้นยังมีบริการหนังสือพิมพ์ที่ศาลาปากทางหมู่บ้านอีกด้วย เพื่อให้ชาวบ้านทุกคนได้อ่านข่าวสาร โดย อบต. เป็นผู้จัดการหาหนังสือพิมพ์มาบริการ

การติดต่อสื่อสารระหว่างกันของคนในชุมชน ในอดีตชาวบ้านจะใช้การเขียนจดหมายหรือไม่ก็ใช้โทรเลข แต่มักจะใช้เวลานาน ปัจจุบันมีโทรศัพท์ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันง่ายและรวดเร็วมากขึ้นทั้งโทรศัพท์สาธารณะ โทรศัพท์บ้านและโทรศัพท์มือถือ

การบริหารจัดการชุมชนและคณะกรรมการชุมชน

1. การบริหารจัดการชุมชนหมู่บ้านคำบน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านจะได้จากการเลือกตั้งโดยชาวบ้านในชุมชน ส่วนผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะได้จากการแต่งตั้งขึ้นโดยการสรรหา และนำเสนอที่ประชุมหมู่บ้าน ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ และแต่งตั้งโดยที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประชุมและแสดงความเห็นชอบ

2. ระบบการเลือกตั้งผู้นำชุมชนของชาวบ้านหมู่บ้านคำบน ชาวบ้านเกือบ 80 เปอร์เซ็นต์ ให้ความสำคัญและเต็มใจที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคัดเลือกผู้นำชุมชน เพราะปัจจุบันชาวบ้านได้รับความรู้ข่าวสารมากขึ้น ทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้โดยผ่านคณะกรรมการชุมชน และการประชุมหมู่บ้าน

การควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชน การควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชนหมู่บ้านคำบนนั้น ในอดีตมีความสงบเรียบร้อยดี ปัญหาหรือเรื่องราวที่พบส่วนใหญ่เป็นการลักขโมยข้าวของหรือสัตว์เลี้ยง ซึ่งเป็นปัญหาที่สามารถจัดการและควบคุมได้ด้วยความร่วมมือของคนในชุมชน คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนไป มีปัญหายาเสพติดและการพนันเข้ามา ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ปัญหาภายในชุมชนเริ่มมากขึ้น ดังนั้น คณะกรรมการชุมชนจึงเสนอให้มีการจัดตั้งเวรยามเพื่อดูแลความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้านทั้งในยามปกติ และเทศกาลต่าง ๆ เพื่อลดปัญหาความไม่สงบหรือการสูญเสียทรัพย์สินของชุมชน โดยขอความร่วมมือจากคนในชุมชนเข้าร่วมกันดูแล ซึ่งมีคณะผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนนำสำคัญในการดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชน

สุขภาพอนามัยของชาวบ้านในชุมชน ในอดีตในชุมชนหมู่บ้านคำบนชาวบ้านมีการเจ็บป่วยน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นโรคที่ไม่รุนแรง เช่น ไข้หวัดธรรมดา ปวดเมื่อยตามร่างกายเนื่องจากการทำงาน และอุบัติเหตุเล็กน้อย เนื่องจากในอดีตคนในชุมชน

รับประทานผักเป็นส่วนใหญ่ และอาหารยังเป็นอาหารพื้นเมืองซึ่งปลอดจากสารเคมี ทำให้สุขภาพของคนในชุมชนมีสุขภาพดี ไม่ค่อยมีการเจ็บป่วย แต่ในปัจจุบันคนในชุมชนมีปัญหาสุขภาพมากขึ้น เนื่องจากความเป็นอยู่และอาหารการกินที่เปลี่ยนไป มีสารพิษมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีการเจ็บป่วยมากขึ้น ซึ่งจะสังเกตได้จากสถิติผู้เข้ารับบริการการรักษาที่สถานอนามัยมีจำนวนผู้เข้ารับการรักษาจำนวนสูงขึ้นมาก โรคที่พบบ่อยในปัจจุบัน คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคนี้ว โรคไขข้ออักเสบ และโรคผิวหนัง เป็นต้น ซึ่งทางสถานอนามัยตำบลป่าซางได้มีการณรงค์โดยกลุ่ม อสม. และชาวบ้าน ในการสร้างเสริมสุขภาพอนามัยของชุมชน โดยมีการออกตรวจตามบ้านของ กลุ่ม อสม. ในการสอบถามปัญหาสุขภาพ ตรวจเช็คลูกน้ำยุงลาย และให้ความรู้ในการรักษาสุขภาพ ในเบื้องต้นแก่คนในชุมชน

วิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของชุมชน จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า เศรษฐกิจของชุมชนบ้านคำบนส่วนใหญ่ เป็นผลผลิตจากการเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งได้แก่ การทำนา (ข้าวเหนียว และข้าวเจ้า) การทำไร่ข้าวโพด การทำสวนผลไม้ และเลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นยังมีการปลูกถั่วลิสง ถั่วเขียว และกระเทียมในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวอีกด้วย และการเลี้ยงสัตว์เสริมรายได้ในชุมชนเพื่อการค้าและยังชีพที่สำคัญของชุมชน คือ ไก่ และวัว ซึ่งการทำเกษตรส่วนใหญ่ยังอาศัยน้ำฝน และน้ำจากธรรมชาติ

เทคโนโลยีท้องถิ่น เทคโนโลยีท้องถิ่นของชุมชนบ้านคำบน ส่วนใหญ่จะเป็นงานฝีมือ โดยวัสดุจากธรรมชาติ อาทิ เครื่องจักสานไม้ไผ่ต่าง ๆ เช่น ตะกร้า ไซ ข้อง สุ่ม ตะแกรง กระด้ง หวด และเครื่องใช้ภายในบ้านที่เป็นงานฝีมือ เช่น กระบวยตักน้ำ ทัพพีจากกะลามะพร้าว ไม้กวาดทางมะพร้าว ไม้กวาดดอกหญ้า และการทอเสื่อกก เป็นต้น นอกจากจะใช้วัสดุที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติและในท้องถิ่นแล้ว ยังสามารถทำเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าในครัวเรือนที่นำไปจำหน่ายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง

นอกจากนั้น ยังมีการส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพร และการปลูกสมุนไพรท้องถิ่น ในการรักษาโรคต่าง ๆ เช่น ลูกยอ หนุ่ยหนวดแมว และผักสวนครัวต่าง ๆ ที่มีคุณสมบัติทางสมุนไพรการรักษา

การสร้างชุมชนเข้มแข็ง

1. ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือดีในการช่วยเหลือและพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนน่าอยู่และเข้มแข็ง มีการเอาใจใส่ดูแลชุมชน อาทิ เช่น การร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านและสิ่งแวดล้อม เช่น โรงเรียน อนามัย ถนนหนทาง ลำห้วย ตลอดจนการตกแต่งภูมิทัศน์หมู่บ้านให้มีความสวยงาม

2. การสร้างชุมชนเข้มแข็งของชาวบ้านหมู่บ้านคำบน ส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มข้าวโพด กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มทำไม้กวาดดอกหญ้า และกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกันในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง

การรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพของกลุ่มแม่บ้าน การรวมกลุ่มอาชีพของของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนหมู่บ้านคำบน ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มดำเนินงานฝีมือ เช่น การทำไม้กวาดดอกหญ้า การทอเสื่อ เย็บผ้า จักสาน และการทำอาหารและขนม ซึ่งในการรวมกลุ่มจะต้องมีการรวบรวมสมาชิกตั้งแต่ 15 คน ขึ้นไป โดยจะใช้ทุนตนเองของลูกสมาชิกในการลงทุน และขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมด้วย โดยการทำผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่มนั้นสามารถนำไปขายและเสริมรายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะทำกันในฤดูหลังจากการทำนาเสร็จ หรือทำเป็นอาชีพเสริมในช่วงว่างงาน

นอกจากนั้นกลุ่มแม่บ้านยังมีส่วนร่วมในงานต่าง ๆ ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาชุมชนหรือการเมื่อชุมชนมีเทศกาลหรืองานต่าง ๆ กลุ่มแม่บ้านจะไปช่วยกันทำอาหาร และดูแลความเรียบร้อยในส่วนของเสบียง เพื่อต้อนรับหรือเลี้ยงแขกบ้านแขกเมือง

วิถีชีวิตด้านภูมิปัญญา

ชุมชนบ้านคำบนมีการสั่งสม ถ่ายทอด และพัฒนาและประสบการณ์ความรู้ความสามารถจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ทั้งในตนเองและธรรมชาติมาทำให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในแนวทางที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และวิถีชาวบ้านที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน และเทคโนโลยีท้องถิ่นมากมาย แยกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการเพาะปลูก ชุมชนบ้านคำบน เป็นชุมชนเกษตรกรรม มาตั้งแต่สมัยโบราณ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาจึงมักเกี่ยวข้องกับการเกษตรและเครื่องมือ เครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันที่สำคัญ มีดังนี้

1. รู้จักวิธีนำน้ำมาใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกหลายวิธี ได้แก่ การขุดบ่อน้ำและ นำน้ำขึ้นมาใช้ โดยใช้เครื่องทุ่นแรงในการตักน้ำขึ้นจากบ่อน้ำที่มีน้ำลึกมาก ๆ เช่น ภาชนะ ทำด้วยไม้ไผ่สานเป็นรูปทรงกลม ทาด้วยขี้วัว ควายเพื่อกันรั่ว ตักน้ำจากบ่อน้ำ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการขุดดิน ซึ่งมีใช้แทบทุกครัวเรือน ได้แก่ ขอบก (จอบ) เสียม ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้ทำด้วยเหล็กและมีความแข็งแรงมาก
3. เครื่องมือที่ใช้สำหรับตัดฟันและถากนี้จะมีรูปร่างและขนาดแตกต่างกันไปตาม ลักษณะการใช้สอย ได้แก่ มีดหรือพร้า (ขนาดใหญ่ที่ใช้สำหรับทำงานหนัก เช่น ตัดต้นไม้) มีดขอสำหรับตัดต้นไม้ และมีดหง็อก ซึ่งใช้ได้อเนกประสงค์ ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ใช้สำหรับคายหญ้าแทนเสียม
4. เครื่องมือที่ใช้สำหรับไถนาเพื่อพลิกหน้าดิน คือ ไถ ซึ่งเป็นเครื่องทุ่นแรงที่ใช้ แรงควายปัจจุบัน ยังมีเหลือใช้เฉพาะบางท้องที่เท่านั้น ส่วนใหญ่จะใช้รถไถแทนหลังจาก ไถเรียบรื้อแล้ว ชาวนาจะใช้ฝ้าย (คราด) ใช้แรงควาย 2 ตัว สำหรับคราดผิวดิน เพื่อกำจัด วัชพืชออกจากดินและปรับให้เรียบรื้อ หลังจากการหว่านกล้าและดำนา หลังจากไถคราด เสร็จเรียบรื้อแล้วชาวนาจะหว่านเมล็ดข้าวลงในแปลงนารอให้กล้าเจริญเติบโตพอที่จะ ปลูกได้ ก็จะถอนต้นกล้าและนำไปปลูกต่อไป
5. เครื่องมือสำหรับกำจัดสิ่งแปลกปลอม เช่น เศษฟางในข้าว ชาวนา จะใช้ฝ้ายขอ หรือมือเลื่อซึ่งทำด้วยเหล็กทำเป็นซี่

ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์
ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

1. เครื่องจักสาน เป็นงานหัตถกรรมที่มีแทบทุกบ้าน ทุกหลังคาเรือน แสดงให้เห็นถึง ความคิดสร้างสรรค์ภูมิปัญญาของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน เดิมจะเป็นการผลิตเพื่อใช้ เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนและเป็นเครื่องมือในการดำรงชีพ ปัจจุบันได้นำภูมิปัญญานี้มาใช้ ในการแก้ปัญหาโดยไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่น และช่วยเพิ่มราย ได้แก่ ครอบครัว การนำเอา วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ ไม้ไผ่ และหวายมาจัดเป็นลวดลายตามต้องการแล้วสร้างสรรค์

เป็นรูปทรงต่าง ๆ เป็นภาชนะและของใช้ในครัวเรือน เช่น ก่องข้าว แอ็บข้าว (ก่องข้าว) ฝาฟอง (ฝาชี) ช้ำ (ตระกร้า) ช้ำหวด (ตะกร้าสำหรับสะเด็ดน้ำข้าวเหนียวแช่แล้วก่อนนำไปนึ่ง) กระคัง ไซดักปลา ข้อง ขงไก่ (ส้อมไก่) และน้ำบวยกะลา (กระบวยดักน้ำ) และได้มีวิวัฒนาการรูปแบบมาเป็นของที่ระลึก ของชำร่วย และผลิตภัณฑ์ที่เน้นความสวยงาม สำหรับเป็นของประดับตกแต่งบ้าน

เครื่องมือในการทำเครื่องจักสานของชาวบ้านคำบน ได้แก่ มีดโต้หรือมีดงอสำหรับตัดไม้ไผ่ให้เป็นซี่เล็ก ๆ มีดเหลา สำหรับจักตอก ก้างขูดตอก สำหรับขูดตอกให้เรียบ ไม่มีเลี่ยน ปลอกนิ้วมือสำหรับใส่นิ้วมือเวลาเหลาไม้ เหล็กหมาด หรือเข็มขนาดใหญ่

2. เครื่องเหล็ก เนื่องจากชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร จำเป็นต้องมีเครื่องมือเครื่องใช้ ที่ทำขึ้นจากเหล็ก เช่น จอบ เสียม หัวไถ เคียว มีด พร้า เป็นต้น แม้ว่าเป็นปัจจุบันการตีเหล็กจะได้รับการพัฒนารูปแบบวิธีการทำงาน โดยนำเครื่องจักรมาใช้เพื่อทุ่นแรงมากขึ้น แต่ยังคงมีบางครอบครัวตีเหล็กตามวิธีการดั้งเดิมอยู่ ซึ่งต้องมีอุปกรณ์หลายอย่าง ได้แก่ ทั้งสำหรับวางรองเหล็กที่จะตีค้อนเหล็ก สำหรับตีเหล็ก ให้เป็นรูปร่างตามการ คีม สำหรับจับเหล็กเข้าออกใช้ยึดมีด ให้เกิดความคม หินฝน สำหรับฝนมีให้คม และรางชุบเหล็กสำหรับการทำเหล็กที่เผาแข็งขึ้น และช่วยระบายความร้อนของคีมจับเหล็ก โดยนำคีมไปจุ่มน้ำเพื่อลดความร้อนเพื่อจะให้ได้เป็นมีดพร้าที่ได้คุณภาพ แต่ต้องใช้เวลาดีนาน ปัจจุบันใช้เหล็กแผ่นเป็นวัตถุดิบ เนื่องจากหาได้ง่ายและเหล็กอ่อนตีขึ้นรูปทรงได้ง่าย

3. การทอเสื่อกก สตรีส่วนใหญ่ในชุมชนบ้านคำบน สามารถทอผ้า เสื่อกกเพื่อใช้ในครอบครัว โดยใช้เวลาวางตอนกลางคืน หรือช่วงว่างเว้นจากการทำนา ทำไร่ เครื่องมือที่ใช้ในการทอเสื่อกก ประกอบด้วย เครื่องทอเสื่อกก ซึ่งทำด้วยไม้ขนาดใหญ่ มีความแข็งแรง ทำเป็นโครงสำหรับสอดเชือกป่าน หรือเชือกฟางที่มีความแข็งแรง (ลักษณะคล้ายกับเครื่องทอผ้าขนาดใหญ่) และมีไม้ทาบสำหรับกดให้เสื่อกกมีความแน่นและสวยงาม โดยการกดแต่ละครั้งจะต้องมีการ ยกขึ้น กดลง สลับกันไปเพื่อให้การทอขึ้นรูปตามต้องการ ส่วนการสอดเส้นกกเข้าไปในเครื่องทอ จะใช้ไม้ไผ่เหลาที่มีความยาวกว่าเครื่องทอ และใช้ปลายของเส้นกกพันกับปลายไม้ไผ่สอดเข้าไปให้เลยไปจนสุดทางประมาณ 1 คืบ

เพื่อสำหรับพันปลายเลื้อยไม่ให้หลุด ซึ่งความกว้างและความยาวของเลื้อยนั้นสามารถกำหนดได้โดยการวัดขนาดก่อนที่ขึงเชือกป่าน หรือเชือกฟาง

ภูมิปัญญาในการรักษาโรค ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนมีการถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ จากบรรพบุรุษ และปฏิบัติสืบทอดกันมาได้อย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนเองแม้ว่าการแพทย์แผนปัจจุบันจะมีความเจริญก้าวหน้า และมีสถานพยาบาลแล้วก็ตาม บางครั้งจะมีการดูแลสุขภาพปฏิบัติตนตามความเชื่อถือดั้งเดิมควบคู่ไปกับการรักษาด้วยยาแผนปัจจุบัน

1. ใช้ยารักษาตามอาการคนไข้ เช่น ยารสขม ใช้รักษาอาการไข้ ยาสดเผ็ดร้อน ใช้รักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ เป็นต้น
2. มีการแนะนำการปฏิบัติตัวในชีวิตประจำวันให้ถูกต้อง
3. ให้ยาปรับธาตุตามฤดูกาล และแนะนำอาหารตามธาตุของผู้ป่วย เช่น ธาตุดิน ควรรับประทานผัก ผลไม้ที่รสฝาด เช่น ฝรั่งดิบ หัวปลี ธาตุน้ำ ควรรับประทานผักผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว เช่น มะเขือเทศ มะนาว มะม่วงดิบ ธาตุลม ควรรับประทานผัก ผลไม้ที่มีรสเผ็ดร้อน เช่น กะเพรา ตะไคร้ ขิง ข่า และธาตุไฟ ควรรับประทานผัก ผลไม้ที่มีรสเย็น เช่น แตงโม แตงกวา เป็นต้น
4. โรคและอาการบางอย่างอาจรักษาด้วยการนวด เช่น ปวดหลัง ปวดกล้ามเนื้อ อัมพฤกษ์ อัมพาต ปวดศีรษะ ปวดต้นคอ คอเคล็ด ปวดหัวไหล่ ข้อเท้าเคล็ด และการอบสมุนไพร เพื่อบำบัดอาการปวดเมื่อย เวียนศีรษะ ช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิตและบำรุงผิวพรรณ

นอกจากการรักษาด้วยตัวยาแล้ว คนป่วยต้องระมัดระวังไม่รับประทานอาหารที่ถือว่าเป็นของแสลงได้ ได้แก่ ฝรั่ง แตงโม มันแกว กลัวยหอม กลัวยไข่ ขนุน แต่เป็นไข่หวัดให้รับประทานมะขามป้อม สมอไทย เป็นโรคตับให้รับประทานมะเฟือง สับปะรด ท้องเสียให้รับประทานฝรั่ง ทับทิม ท้องผูกให้รับประทานมะขาม

ภูมิปัญญาการกินอยู่ ชาวบ้านชุมชนคำบนส่วนใหญ่จะรับประทานข้าวเหนียว ภาษานี้พื้นเมืองเรียกว่า ข้าวหนึ่ง เช่นเดียวกับคนภาคเหนือโดยทั่วไป จนกลายเป็นคำเรียกขานคนเมืองเหนือว่า ลูกข้าวหนึ่ง

ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนมีกรรมวิธีในการนึ่งข้าวโดยนำข้าวสารเหนียวในปริมาณที่เพียงพอแก่การบริโภคในครอบครัวตลอด 3 มื้อใน 1 วัน แช่วัวไวดลอดคืน ภาชนะพื้นบ้านเรียกว่า หม่าข้าว เพื่อให้ข้าวอ่อนนิ่มนารับประทานเมื่อนึ่งแล้ว พอรุ่งเช้าก็นำหมอนึ่งใส่น้ำประมาณ 1 ใน 3 ตั้งบนเตาไฟนำข้าวสารที่แช่ไว้ล้างน้ำให้สะอาด แล้วเทใส่ในไหข้าว ซึ่งแต่ก่อนทำด้วยท่อนไม้เจาะกลวงตรงกลางก้นให้มีแผ่นไม้บาง ๆ เจาะรูคล้ายรังผึ้ง เป็นตามเพื่อกันไม่ให้ข้าวไหลลอลงไปในหมอนึ่งส่วนรูเล็ก ๆ สำหรับให้น้ำจากหมอนึ่งผ่านประมาณ 30 นาที ความร้อนจากไอน้ำจะทำให้ข้าวสุกก่อนข้าวสุกหากมีข้าวที่กำลังสุกเรียกว่า อุ่นข้าว นับเป็นการประหยัดอีกวิธีหนึ่ง หลังจากนั้นทิ้งไว้ประมาณไม่เกิน 10 นาที ยกลงใส่กระบะไม้ที่ขโลมน้ำด้านในเตรียมไว้แล้ว ภาชนะชนิดนี้ชาวเหนือเรียกว่า เบียนแล้วใช้ไม้กั้นข้าว (ไม้พายขนาดเล็กใช้สำหรับคนพลิกข้าว) คนกลับไปมาให้ไอระเหยออกบ้างเพื่อไม่ให้ข้าวแฉะ จากนั้นนำข้าวสุกใส่กล่องข้าวหรือ แอ็บข้าว ซึ่งจะทำให้ข้าวเหนียวนารับประทานตลอดวัน

การรับประทานข้าวเหนียว สามารถรับประทานกับอาหารกับอาหารได้ทุกชนิด แต่ข้าวเหนียวจะมีรสอร่อยถ้ารับประทานกับอาหารพื้นเมืองเหนือ อาหารแต่ละจังหวัดจะมีลักษณะการปรุงและรสชาติใกล้เคียงกัน เช่น แกงอ่อม แกงแค แกงฮังเล น้ำพริกอ่อน น้ำพริกหนุ่ม ผักนึ่ง ยำไก่ ยำหน่อไม้ไผ่น้ำปู (น้ำที่ได้จากการนำปูนาสดมาคั่วกับสมุนไพรและหมักไว้ 1 คืน และนำมาเคี่ยวจนแห้ง) จิ้นส้ม (แหนม) ไส้อั่ว (ไส้กรอก) ลาบชนิดต่าง ๆ เป็นต้น ส้างวม ส้าหยุก ส้าใบม่วง ยำจิ้นแห้ง(เนื้อแห้ง) ปลาแห้ง น้ำพริกข่า จิ้นนึ่ง จัวน้อยนึ่ง (ลูกวุ้น) อาหารเหล่านี้บางอย่างมีบางฤดูกาลเท่านั้น เช่น งวม (ผักของพืชชนิดหนึ่ง มีลักษณะแบบราบ รูปร่างคล้ายผักหวานกึ่งแต่เนื้อบางและอ่อนมากกว่า มีรสเปรี้ยวชนิด ๆ ลำต้นเป็นไม้เถาขนาดใหญ่มีหนามใบมีลักษณะเดียวกับใบหวานกึ่ง) มีมากในฤดูหนาว ยอดมะม่วง (ใบอ่อนของต้นมะม่วง ซึ่งมักจะแตกยอดอ่อนในระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม)

ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม

1. ภาษาพูดของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนจะมีการแฝงคติ คำสอน และปรัชญาที่น่ายกย่อง ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน จึงนำสิ่งเหล่านี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต มีสำนึก

ในบาปบุญคุณโทษ ละความชั่ว ทำความดี สอนให้มองการณ์ไกลและรู้จักระมัดระวัง ในการดำรงชีวิต

ตัวอย่างภาษาพูดที่แสดงภูมิปัญญา เช่น

1.1 ตึกบ่ได้กินไฟบ่ตามไฟส่องต๋อง ตึกบ่ได้นุ่งได้หย็องป็น้องคูแควน (ทุกข์ไม่ได้กินไม่มีใครจุดไฟใส่ท้อง ทุกข์ไม่มีสร้อยแหวนเงินทอง ญาติพี่น้องคูแควน)

1.2 ไม้ต่างป๋อง ป็น้องต่างใจ (ไม้แต่ละปล้องมีขนาดไม่เท่ากัน พี่น้องกันก็ต่างคนก็ต่างใจ)

2. วรรณกรรมประเภทต่าง ๆ แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 จ้อย เป็นการอ่านหรือขับทำนอง คำที่นำมากล่าวเป็นคำสัมผัสคล้องจองกัน เป็นการขับลำนำบทสั้น ๆ สิ่งซึ่งกินใจ มีดนตรีประเภทซึง สะล้อ ขลุ่ยขับบรรเลงคลอไปด้วย แต่เดิมนั้นหนุ่มสาวเหนือนิยมจ้อยในระหว่างเดินทางเวลาไปจีบสาวตอนกลางคืน หรือบอกความในใจแก่สาว นอกจากนี้ ชาวเหนือนักจ้อยเพื่อบรรยายความในใจหรือกล่าวลา อีกทั้งช่วงชอมักจ้อยประกอบการขอเมื่อมีเนื้อความสอดคล้องที่เหมาะสม นอกจากจะมีจุดประสงค์เพื่อความเพลิดเพลินแล้ว ยังมีลักษณะเป็นการส่งสัญญาณให้ผู้อื่นรู้ว่า ผู้ที่เดินทางในยามคำคั้นนั้นมาอย่างมิตรมิใช่ศัตรูหรือคนร้าย และยังเป็นการส่งสัญญาณบอกให้สาวซึ่งกำลังอยู่บนบ้านได้อยู่ตัวก่อนที่ชายหนุ่มจะมาถึง ซึ่งในปัจจุบันนี้การจ้อยไม่เป็นที่นิยมมากนักและหาดูได้ยาก

2.2 ซอ หมายถึง การขับร้องเพลงพื้นบ้านภาคเหนือเพื่อความบันเทิง โดยนำเหตุการณ์ที่พบเห็นหรือประสบการณ์ต่าง ๆ มาขับร้องเป็นทำนองขอโต้ตอบกันระหว่างช่างซอ ชาย-หญิง หรือการขอเดี่ยวเพื่อเล่าเหตุการณ์ มีดนตรีพื้นบ้านประกอบการขับซอ ในงานบวชงานขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองสมโภชศาสนสถาน งานขึ้นพระธาตุ (ขึ้น = นมัสการ) งานกินเข้าสลาก (สลากภัต) และงานทอดกฐิน เป็นต้น

3. กำป๋นปอน หรือคำให้พร เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่ปรากฏในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ใช้ในโอกาสที่ต้องการอวยพรเพื่อความเป็นสิริมงคลทั้งผู้ใหญ่และผู้รับกำป๋นปอน เป็นการสื่อสารที่แสดงถึงความผูกพัน รักใคร่กลมเกลียว ประรณาคีต่อกัน มีความงดงามทางภาษาถิ่นที่สัมผัสคล้องจองกันอย่างไพเราะ สื่อความหมายที่จับใจ เลือกใช้ถ้อยคำอย่างพิถีพิถัน เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมทางภาษาไทยได้

อย่างชัดเจน กำป็นปอนที่ชาวแพร่ใช้ แบ่งตามโอกาสได้ 2 ประเภท ดังนี้ กำป็นปอน แบ่งตามโอกาสเป็น 2 ประเภท ดังนี้

3.1 กำป็นปอนที่ใช้ในโอกาสทั่วไป มักเป็นคำหรือกลุ่มคำสั้น ๆ หรือที่เรียกว่า กำปอน ก้อม (ก้อม หมายถึง สั้น) ใช้ในการอวยพรในงานมงคลต่าง ๆ หรืออวยพร ในการเดินทาง ลำนวน กำป็นปอนที่นิยมใช้เช่น

3.1.1 ขอให้อเจ้าตีปอกปักษ์กษาเน้อ (ขอให้เจ้าที่ปอกปักษ์รักษา)

3.1.2 ขอฮื้อบ่าเจ็บบ่าเมือบ่าไซ้ (ขอให้ไม่เจ็บไม่ป่วยไม่ไข้)

3.1.3 ขอฮื้อปันใหญ่ปันสูง (ขอให้ตัวสูงใหญ่)

3.1.4 ขอฮื้อปันร่ำ ปันรวย (ขอให้มีความร่ำรวย)

3.1.5 ขอฮื้ออยู่เย็นเป็นสุข (ขอให้อยู่เย็นเป็นสุข)

3.1.6 หลับขอฮื้อได้เงินหมื่น ตื่นฮื้อได้เงินแสน (หลับขอให้ได้เงินหมื่น ตื่นขอให้ได้เงินแสน)

3.1.7 ขอฮื้อมีอายุมันยืนยาว (ขอให้มียายุมันยืนยาว)

3.2 กำปอนปีใหม่ (พรปีใหม่) หมายถึง คำให้พรในวันสงกรานต์ที่ผู้อาวุโสให้พร แก่ลูกหลานที่มาขอขมาและรดน้ำคำหัว ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัว ทั้งเนื้อหาและถ้อยคำที่สัมผัส คล้องจองกันอย่างไพเราะมีความหมายลึกซึ้งกินใจ ของชาวเหนืออย่างแท้จริง มีทั้งในความสั้น และยาว เช่น

ถ้าชะกัมมัง ะจิกัมมัง มะโนกัมมัง สัพพะบั้งวินาจันตุ อาจจะในวันนี้เป็น วันดีเป็นวันสระหรี สุกะมังกะละอันประเสริฐยิ่งกว่าวันและยามดังหลาย อาตคาลโตะ ปีเก่า ก็ข้ามไปแล้วปีใหม่แก้วพระยาวันก็มาจะจอดรอดถึง ... จัยยะตุกะวัง จัยยะมังคูลัง ภวันตุเต ... เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีคำให้พรปีใหม่อีกหลายคำแล้วแต่ว่าใครจะเป็นผู้แต่งขึ้น เพื่อความสะดวกของการใช้ให้ศีลให้พรแก่ลูกหลาน และผู้อ่อนอาวุโสกว่าที่มาขอพร และรดน้ำคำหัว

ศาสนาและประเพณี ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อเรื่องภูตผี ไสยศาสตร์ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต โดยประเพณีปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การเลี้ยงผีบ้านผีเรือน

ผีป่วน นับเป็นประเพณีที่ได้ทำสืบต่อกันมาเพื่อขอลง และขอความคุ้มครองจากผีบ้านผีเรือน ผีป่วน ส่วนใหญ่จะทำพิธีเลี้ยงผีบ้านผีเรือน ผีป่วนปีละครั้ง ในช่วงสงกรานต์หรือที่ภาคเหนือ เรียกว่า ปีใหม่บางอยู่บ้านอาจมีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน ผีป่วนหลายครั้ง เช่น ก่อนเข้าพรรษา หลังออกพรรษา หรือเมื่อมีการขนานบอกกล่าวแล้วเกิดผลดีตามที่ขอก็จะมีพิธีเลี้ยงผีบ้านผีเรือน ผีป่วนเหมือนการแก้บน หากทำพิธีในช่วงสงกรานต์จะมีการคำหัวผีป่วนด้วย

การนับถือผีบ้านผีเรือน ผีป่วน เป็นการทำความดีตามหลักคำสอนของศาสนาพุทธ ที่สอนให้คนมีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีความกตัญญู เคารพในบรรพบุรุษ สำหรับความเชื่อที่ขิดถือเป็นประเพณีสืบต่อกันมานั้น คือ หากลูกหลานเคารพและศรัทธาในผีบ้านผีเรือน ผีป่วนแล้วจะเกิดความเป็นสิริมงคล ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและดำรงชีวิตด้วยความสงบสุข สิ่งสำคัญ คือ ลูกหลานแต่ละคนมุ่งทำแต่ความดีเพราะเชื่อว่าผีบ้านผีเรือน ผีป่วนจะคุ้มครองการที่เชื่อในผีป่วนเดียวกัน จึงถือเป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดที่บรรพบุรุษได้นำมาใช้ ในวิถีชีวิต เป็นการส่งเสริมความสามัคคีในกลุ่มชนที่นับถือผีเดียวกันที่ไม่จำเป็นต้องเป็นญาติโดยสายเลือดเลย ผลพลอยได้อีกประการหนึ่งที่เกิดจากการเลี้ยงผีป่วน คือ การชักจูงให้บรรดาลูกหลานที่อยู่ต่างถิ่นที่เดินทางมาร่วมพิธี ทำให้ลูกหลานได้พบปะสังสรรค์กัน หลังจากทำพิธีแล้วจะนำอาหารที่เลี้ยงผีป่วนนั้นมารับประทานร่วมกันเพราะเกิดความเชื่อว่า ใครได้รับประทานอาหารที่เข้าพิธีแล้ว จะเป็นคนฉลาดหลักแหลม มีความเป็นอยู่ดีและแคล้วคลาดจากสิ่งชั่วร้ายทั้งปวง

ในปัจจุบันการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน ผีป่วนยังคงมีให้เห็นตามชนบทมากกว่าในเมือง เพราะในชนบทยังมีความเชื่อและศรัทธาในการประกอบพิธีนี้ ภาพที่บรรดาลูกหลานมาอยู่พร้อมหน้ากัน ทำให้พ่อแม่หรือผู้เฒ่าผู้แก่เกิดความปิติและอบอุ่นใจ เพราะโอกาสที่จะได้พบกันเช่นนี้มีไม่มากนัก

ขนบธรรมเนียมประเพณีการเลี้ยงผีบ้านผีเรือน ผีป่วนจึงถือเป็นการนำหลักคำสอนทางศาสนาความเชื่อ และภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในสังคม ทำให้ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข

นอกจากนี้ ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ยังมีความเชื่อเรื่อง เสนียดจัญไรมาแต่โบราณกาล นั่นคือ มีความเชื่อเรื่องขิด จา คำว่า ขิด จา หมายถึง เสนียดจัญไรถ้าปฏิบัติแล้วไม่เหมาะสม หรือไม่ถูกต้อง มักกล่าวถึงการกระทำของคนที่ทำสิ่งที่แปลกประหลาดนอกเหนือจาก

คำสั่งสอนของผู้ใหญ่มักถูกดูค่ว่ากล่าว และถูกตำหนิว่า การกระทำนั้นผิด จา ทำให้ถูกหลานต่างเกรงกลัวและละอายต่อการทำผิดเพราะกลัวจะถูกตราหน้าว่าเป็น คนผิด จา คนที่มีพฤติกรรมในลักษณะที่เรียกว่า ผิด จา มักจะถูกสังคมรังเกียจเหยียดหยาม ไม่ให้การยอมรับฉะนั้นความเชื่อเรื่องผิด จา นี้จึงฝังแน่นในความรู้สึกของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน นับว่าบรรพบุรุษชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนใช้ภูมิปัญญาอันชาญฉลาดมาปรับใช้ ในการอบรมสั่งสอน ทำให้ทุกคนไม่กล้าทำผิด จึงเป็นวิธีที่น่ายกย่องชมเชยอย่างยิ่ง ลักษณะของการทำผิดดังกล่าวอาจไม่ร้ายแรงถึงขั้นผิดกฎหมาย แต่เป็นความผิดที่มักจะเกิดขึ้นทั่วไป หากทำผิดจะถูกประณามว่าเป็นคนผิด คนจา

จากการศึกษาสามารถสรุปวิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนได้ ดังนี้

1. วิถีชีวิต สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตด้านสังคมของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน พบว่า

1.1 สภาพของชุมชนบ้านคำบนมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาก ตามกระแสของโลกาภิวัตน์ ทำให้ในปัจจุบันชุมชนมีความสะดวกสบายด้วยระบบสาธารณูปโภคที่พัฒนาขึ้น ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง ซึ่งวิถีชีวิตและความเป็นอยู่นั้นเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการดำเนินชีวิตที่เร่งรีบ แข่งขันกันบริโภค อาหารการกิน มีการเปลี่ยนแปลง จากการหาของป่า และปลูกกินเอง มาเป็นการซื้อหาจากตลาดมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อวิธีการคิดและประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านในชุมชน

1.2 การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลง แต่การรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนและการเคารพนับถือผู้ใหญ่ หรือผู้อาวุโสในปัจจุบันชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนก็ยังคงรักษาไว้ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับในอดีต ซึ่งผลการศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ก็คือ การที่วัยรุ่นหรือหนุ่มสาวมีความห่างเหินและให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามประเพณีที่ดั้งเดิมของชุมชนน้อยลง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเสียสละและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในปัจจุบันชาวบ้านในชุมชนก็ห่างเหินกันมากขึ้น ไม่ค่อยแน่นแฟ้นเหมือนในอดีต แต่ประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้น ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนยังเคารพและปฏิบัติตามอย่างเหนียวแน่นและต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นประเพณีถวายเทียนพรรษาหรือประเพณีการขึ้นปีใหม่ และยังมีหมอชาวบ้านที่ทำหน้าที่

หลักในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และสามารถดำรงอยู่ท่ามกลาง กระแสการเปลี่ยนแปลงในส่วนของประเทศและวัฒนธรรมของคนในชุมชน

1.3 ค่านิยมความเชื่อของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน มีความเปลี่ยนแปลงไปน้อยมาก กล่าวคือ ชุมชนบ้านคำบนเป็นชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนา และยึดมั่นในกรอบแนวคิด คำสอนของพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังมีความเชื่อในเรื่องของภูตผี และจิตวิญญาณเป็นอย่างมาก จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงความเชื่อนี้เป็นไปได้ยาก นอกจากนั้นยังมีความเชื่อในเรื่องของ ความดีความชั่ว ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญในการเปลี่ยนแปลงค่านิยมความเชื่อของชาวบ้าน ในชุมชนนั้นจะต้องมีการพิจารณาร่วมกันของชาวบ้านในชุมชนอย่างถี่ถ้วนก่อนมี การเปลี่ยนแปลง

2. สภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจของชาวบ้าน ชุมชนบ้าน คำบน

2.1 ในอดีตชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำนา ทำสวน และทำไร่ ซึ่งเศรษฐกิจยังไม่เติบโตมากนัก ซึ่งในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจของ ชุมชนบ้านคำบนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปแบบของอาชีพของคนในชุมชนและรูปแบบ การดำเนินชีวิต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพที่เห็นได้ชัดคือ ชาวบ้านมีความสนใจ และเข้าร่วมการฝึกอาชีพมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีอาชีพเสริมที่สามารถทำได้ในช่วงว่างงาน และหลังจากฤดูเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรกรรม และบางคนก็ออกไปรับจ้างนอกพื้นที่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีรายได้ต่อหัวเพิ่มขึ้น และภายในชุมชนมีร้านค้าเพื่อให้ซื้อสินค้าได้ หลากหลายมากขึ้น ชาวบ้านมีโอกาเลือกซื้อสินค้ามากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชาวบ้าน มีการใช้เงินในการซื้อสินค้า มากกว่าการนำไปช่วยเหลือกันเหมือนเช่นในอดีต และมีการใช้เครื่องจักรกลมาทำการเกษตรแทนที่การอาศัยแรงงานชาวบ้านระหว่างกัน และ เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคข้าวยากหมากแพง และรายจ่ายภายในครอบครัวที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องทำงานกันมากขึ้น การพัฒนาชุมชนด้านสภาพความเป็นอยู่จึงต้องอาศัยการส่งเสริม จากภาครัฐที่จะมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน ในเรื่องของ การให้ความรู้ในการพัฒนาและเพิ่มคุณภาพของผลผลิตทางการเกษตร ตลอดจนมีการส่งเสริม ให้มีการฝึกอบรม และพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้ที่พอเพียง ในการเลี้ยงชีพ และครอบครัว

2.2 การสร้างชุมชนเข้มแข็งของชาวบ้านหมู่บ้านคำบ่น ซึ่งเป็นความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ และกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกัน ในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง การรวมกลุ่มอาชีพของของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนหมู่บ้านคำบ่น ส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มดำเนินงานฝีมือ เช่น การทำไม้กวาดดอกหญ้า การทอเสื่อ เย็บผ้า จักสาน และการทำอาหารและขนม ซึ่งในการรวมกลุ่มจะต้องมีการรวบรวมสมาชิกตั้งแต่ 15 คน ขึ้นไป โดยจะใช้ทุนตนเองของลูกสมาชิกในการลงทุนและขอรับการสนับสนุน จากองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมด้วย โดยการทำผลิตภัณฑ์ของแต่ละกลุ่มนั้นสามารถนำไปขายและเสริมรายได้ให้กับครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะทำกันในฤดูหลังจากการทำนาเสร็จ หรือทำเป็นอาชีพเสริมในช่วงว่างงาน

3. ภูมิปัญญาของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบ่น ชุมชนบ้านคำบ่นมีการสั่งสม ถ่ายทอด และพัฒนาและประสบการณ์ความรู้ความสามารถจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยอาศัยศักยภาพ ที่มีอยู่ทั้งในตนเอง และธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในแนวทาง ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และวิถีชาวบ้านที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน และเทคโนโลยี ท้องถิ่นมากมาย ประกอบไปด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการเพาะปลูกและการผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะปลูก ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีเกี่ยวกับการนำวัตถุดิบ ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องจักรสาน งานฝีมือและหัตถกรรม ภูมิปัญญาในการรักษาโรค และวิธีการดูแลสุขภาพ ภูมิปัญญาการกินอยู่ ภูมิปัญญาด้านภาษา และวรรณกรรม ตลอดจนภูมิปัญญาด้านศาสนาและประเพณี ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบ่น ก็สามารถดำรง ดูแล และสืบทอดต่อไปได้เป็นอย่างดี

ตอนที่ 2 การใช้การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาชุมชน ของชาวบ้านชุมชน บ้านคำบน ตำบลป่าซาง อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา

การศึกษาตลอดชีวิตของชาวบ้าน (การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย)

การศึกษาตลอดชีวิตของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ประกอบไปด้วย การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน ที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป สรุปได้ดังนี้ (ดูภาคผนวก ค)

1. การศึกษาในระบบ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ที่มีอายุตั้งแต่ 35 ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษา และจากการสัมภาษณ์ พบว่า ในอดีตนั้นชาวบ้านที่ไปเรียนในโรงเรียนที่รัฐบาลจัดให้ ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 4 มีจำนวน 18 คน ที่ไปโรงเรียนทุกวัน และมีจำนวน 11 คน ที่ไปเรียนบ้างไม่ไปบ้าง เนื่องจากต้องช่วยทำงานที่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นทำนา ทำสวน ทำไร่ และเลี้ยงควาย หรือต้องเลี้ยงน้อง หรือบางคนก็ขี้เกียจไปเรียน สภาพความยากจน ทำให้มีโอกาที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นน้อยมาก เพราะสภาพทางเศรษฐกิจต้องช่วยงานครอบครัว ซึ่งบางคนก็เรียนต่อ กศน. ในภายหลัง เมื่อครอบครัวมีสภาพเศรษฐกิจดีขึ้น ส่วนที่ไม่ได้ไปเรียนหนังสือ มีจำนวน 1 คน ซึ่งจบการศึกษาเพียงระดับชั้น ป. 1 ก็ต้องออกจากโรงเรียน เพราะครอบครัวยากจนและมีลูกมาก ประกอบกับการเป็นพี่คนโต จึงต้องช่วยพ่อแม่เลี้ยงน้อง

2. การศึกษานอกระบบ (การฝึกอบรม/พัฒนาอาชีพ/ศึกษาดูงาน) จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ให้ความสนใจเป็นอย่างมากกับการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ เพื่อให้ชาวบ้านได้ฝึกและพัฒนาอาชีพ หรือสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมได้ โดยให้องค์กรบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ดำเนินการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ ตัวอย่างโครงการการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพที่เน้นการนำไปประกอบอาชีพได้จริง ได้แก่ การเย็บผ้า การทำไม้กวาดดอกหญ้า การทอผ้า การทำพรมเช็ดเท้า การถักผ้าไหมพรม การทำหมวก

การประดิษฐ์ดอกไม้ การทำขนม การทอเสื่อ เสริมสวย ช่างไม้ ช่างอะลูมิเนียม ช่างไฟฟ้า ช่างตัดผม เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเข้ารับการอบรมการพัฒนาและฝึกอาชีพกลุ่มสตรี อบรมการทำปุ๋ยหมัก อบรมการปลูกข้าว ข้าวโพด อบรมการปลูกยางพาราครบวงจร อบรมเกษตรกรด้านปุ๋ยอินทรีย์ และการไปศึกษาดูงานการแปรรูปผลไม้ ดูงานการทำปุ๋ยหมัก และอบถ่าน ดูงานฟาร์มวัวนม และโครงการหลวง ดูงานกลุ่มข้าวโพด ดูงานการเลี้ยงวัว ส่วนระยะเวลาในการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพมักจะจัดในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ผลผลิต หรือช่วงที่ว่างเว้นจากการทำนา เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนา อาชีพได้อย่างเต็มที่ ส่วนการศึกษาดูงานยังมีน้อย ซึ่งจากการสัมภาษณ์ พบว่า ชาวบ้าน ที่เข้ารับการฝึกอบรม พัฒนาอาชีพ และไปศึกษาดูงาน มีจำนวน 24 คน ส่วนชาวบ้าน ที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรม และพัฒนาอาชีพ และไปศึกษาดูงาน มีจำนวน 6 คน เหตุผล ที่ไม่ได้เข้าร่วม เพราะต้องทำงานหนักหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งบางครั้งต้องออกไปรับจ้าง ที่ต่างพื้นที่จึงไม่มีโอกาสดังกล่าว

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (การถ่ายทอดความรู้ในลักษณะภูมิปัญญา) จากการสัมภาษณ์ ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบ่น จำนวน 30 คน พบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบ่นมีการถ่ายทอด ความรู้ในลักษณะของภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพดั้งเดิม โดยส่วนใหญ่เป็นการสืบทอด กันมาตั้งแต่สมัยปู่ย่า ตาทวด และพ่อแม่สอนลูก ซึ่งเป็นถ่ายทอดด้วยการสอนให้ปฏิบัติจริง และสามารถทำเป็นอาชีพของตนเองได้ เช่น การสืบทอดการทำนา ทำไร่ ทำสวน การไถนา การปลูกถั่วลิสง การหาปูหาปลา หาของป่า เลี้ยงไม้ จักสาน ก่อสร้าง และการดูแลครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในชุมชนทำสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เพราะอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน และผลผลิตจากการเกษตรไม่ว่าจะเป็น ข้าว ข้าวโพด ถั่ว ลำไย ก็เป็นผลมาจากการสืบทอด ถ่ายทอดความรู้ที่มาจากภูมิปัญญาของคนในชุมชน ในสมัยก่อน นอกจากนั้น ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบ่นยังมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยการเข้ารับการอบรมอาชีพ เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ให้กับตนเอง และในการเลือกเรียน หรือรับการฝึกอบรมนั้น ชาวบ้านมีอิสระในการเลือกตามความสนใจของตนเอง ว่าตนเอง มีความชอบ และสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตนเองสนใจอย่างไร และเมื่อเข้ารับการ เรียน และฝึกอบรมแล้วชาวบ้านสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพื่อที่จะสามารถนำไป ทำเป็นอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวได้

การพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรมและสภาพความเป็นอยู่ (การดำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า (ดูภาคผนวก ค)

1. เนื่องจากปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้วัฒนธรรม ประเพณี และ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง จากในอดีตที่คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการรักษาประเพณี และวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนไว้ และร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติ อย่างดี แต่ในปัจจุบันคนในชุมชนเริ่มมีความเหินห่างกัน ทั้งทางการปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง บุคคล และความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งคน ในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับศาสนาน้อยลง ซึ่งจะเห็นได้จากการที่คนในชุมชน ไปทำบุญกันลดลง การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาน้อยลง กิจกรรมทางศาสนาบางอย่าง ก็ไม่ค่อยได้รับความสนใจ โดยเฉพาะในกลุ่มของคนรุ่นใหม่ ซึ่งในปัจจุบันคนรุ่นใหม่ ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีมากกว่าประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน แต่ในทางกลับกัน ถึงแม้ว่าสภาพของสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งทำให้คนในชุมชนห่างเหินกัน การส่งมอบมรดกหลานของคนรุ่นเก่าในแต่ละครอบครัวก็ยังปฏิบัติกันมาได้เป็นอย่างดี ซึ่งในบางกิจกรรมอาจมีชาวบ้านเข้าร่วมน้อยลง แต่การสืบสานและสืบทอดวัฒนธรรม ที่ดั้งเดิมของชุมชนก็ยังดำรงคงอยู่ เช่น การส่งสอนให้ลูกหลานรู้จักรักษาประเพณีและ วัฒนธรรม โดยการฝึกให้เข้าร่วมและปฏิบัติจริง โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้อธิบายและบอกถึง ความสำคัญของประเพณีและวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ประเพณีปีใหม่เมือง (ปีใหม่) หรือประเพณีรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ ขอพรจากผู้สูงอายุ ซึ่งจะตรง กับช่วงสงกรานต์ไทย ซึ่งจะเป็นการสักการะผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เพื่อความเป็น สิริมงคลแก่ชีวิต เนื่องจากคนหนุ่มสาวในชุมชนมักออกไปทำงานที่ต่างถิ่นเป็นเวลานาน ๆ เมื่อกลับมาเยี่ยมเยียนบ้านส่วนใหญ่ก็จะเป็นในช่วงวันหยุดสงกรานต์ ซึ่งเป็นวันหยุด ที่สามารถกลับบ้านได้หลายวัน และนอกจากนั้น ยังมีการเล่นน้ำกันอย่างสนุกสนาน ส่วนใหญ่ จะไปเล่นในตัวจังหวัดที่กว๊านพะเยา ประเพณีตานก๋วยสลาก หรือกินข้าวสลาก เป็นประเพณี ที่คู่กับชาวภาคเหนือมานาน ซึ่งเป็นการทำบุญโดยการนำสิ่งของปัจจัยไปถวายพระสงฆ์ คล้ายกับการถวายสังฆทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้เจ้ากรรมนายเวร ญาติหรือผู้ที่ล่วงลับ ไปแล้ว จะจัดกันทุกปี และทุกวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ โดยจัดปีละหนึ่งครั้ง จะมีมหรสพและ

การละเล่นต่าง ๆ และที่สำคัญ คือ การแสดงขอ และการฟ้อนเล็บ ประเพณียี่เป็ง หรือ ลอยกระทง แห่งประเพณี เป็นวัฒนธรรมของชาวล้านนาที่ทำในวันลอยกระทง ชาวบ้านจะร่วมกันทำโคม และประเพณีตกแต่งเป็นพุ่มต้นใหญ่ แยกเป็นแต่ละชุมชน เพื่อแห่ไปที่วัด และพระจะทำการสวดให้พร ก่อนพากันไปลอยกระทงที่แม่น้ำต่อไป ตลอดจนการทำบุญ ตักบาตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษา นอกจากนั้น ยังมีการรักษา ศิลปใหญ่ ๆ วันพระ ผ้าป่า กฐิน และงานบวช นอกจากนั้นการประกอบ พิธีกรรมทางศาสนาในงานมงคล เช่น งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน เป็นต้น และ งานอวมงคล เช่น งานศพ งานทำบุญกระดูก เป็นต้นและชาวบ้านยังมีความเชื่อและค่านิยม ทางไสยศาสตร์ ภูตผี และคนทรง ในเรื่องของการเจ็บไข้ไม่สบายที่ไม่ทราบสาเหตุ และ ชาวบ้านมักจะไปหาคนทรงในกรณีที่มีของหาย เช่น ควายหาย หรือ ถูกขโมยขึ้นบ้าน

2. การพัฒนาด้านการดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของชาวบ้านชุมชนบ้าน ค่านบในปัจจุบันอาจมีความสำคัญลดลงเมื่อเทียบกับในอดีต แต่ชาวบ้านก็ยังดำรงรักษา ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามไว้ได้เป็นอย่างดี เพื่อให้ลูกหลานได้ปฏิบัติและสืบทอด ต่อไป โดยการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยและสามารถปฏิบัติจริงเหมือนเช่น ในอดีต ซึ่งจะต้องเป็นการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนของชุมชน โดยการ

2.1 มีผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หัวหน้าคุ้มต่าง ๆ ตลอดจนกลุ่ม แม่บ้าน เป็นผู้นำในการรณรงค์และส่งเสริมการดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของ ชุมชน

2.2 มีการจัดตั้งคณะกรรมการรณรงค์และส่งเสริมการดำรงรักษาประเพณีและ วัฒนธรรมของชุมชน โดยการเลือกจากผู้สูงอายุและผู้มีความรู้ในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถ ถ่ายทอดความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามไว้ได้

2.3 มีการนำเอาวัฒนธรรมละประเพณีจากภายนอกชุมชนมาผสมผสานกับ ของเดิมได้ โดยการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ตลอดจน คนต่างถิ่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน และได้้นำเอาวัฒนธรรมและประเพณีมาเผยแพร่ ในชุมชน ซึ่งชาวบ้านชุมชนบ้านค่านบสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมและเข้ากับ สภาพของชุมชน และยุคสมัยได้

การพัฒนาชุมชนด้านการพัฒนาอาชีพ (มีความรู้ในการประกอบอาชีพ)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า (ดูภาคผนวก ค)

1. ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาอาชีพของตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งการมีความรู้ในเรื่องของการพัฒนาอาชีพทำให้เกิดรายได้เสริมมากขึ้น ซึ่งหลังจากที่มีการฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพ ทำให้ชาวบ้านสามารถนำมาทำเป็นอาชีพเสริมหลังจากการทำนา ทำสวน หรือทำในช่วงเวลาว่างได้ และส่งเสริมโครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่สำคัญได้แก่ เลือกกกหอมมือ และไม้กวาดดอกหญ้า
2. หลังจากใช้ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการพัฒนาในการประกอบอาชีพแล้ว สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น เพราะการมีอาชีพเสริมทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกเหนือจากการขายผลผลิตทางการเกษตร ทำให้ครอบครัวมีรายได้และไม่ต้องออกไปรับจ้างต่างถิ่น ทำให้มีเวลาอยู่กับครอบครัวมากยิ่งขึ้น

การนำการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้ในการประกอบอาชีพของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน พบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน มีความสนใจในการเพิ่มพูนความรู้ให้กับตนเอง และเต็มใจที่จะเข้าร่วมการฝึกอบรมพัฒนาอาชีพ เพื่อที่จะสามารถนำไปทำเป็นอาชีพเสริมและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวของตนเอง ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด คือ ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพราะมีอาชีพเสริมและรายได้ในครอบครัวที่ดีขึ้น ตลอดจนการนำความรู้ที่ตนเองมีไปเผยแพร่ในลักษณะของการสอนต่อให้กับผู้ที่สนใจ หรือต้องการมีอาชีพเสริม ซึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีความสามัคคีกัน

การพัฒนาชุมชนด้านอื่น ๆ (การรวมกลุ่ม และการมีส่วนร่วม)

1. การสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า ภายในชุมชนได้มีการจัดกลุ่มสมาชิก แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ (ดูภาคผนวก ค)

- 1.1 กลุ่มสมาชิกในลักษณะของกลุ่มอาชีพ เช่น การรวมกลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มไม้กวาด กลุ่มทำหมวก กลุ่มทำขนม กลุ่มทำจักรสานและงานฝีมือต่าง ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ชาวจัดตั้งขึ้นเองโดยอิสระ ไม่มีการบังคับ โดยเป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ต้องการ

ฝักอาชีพ และทำงานร่วมกัน ซึ่งจะต้องมีสมาชิก ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป รวมกลุ่มเข้าซื้อและหลังจากนั้นก็ทำการเสนอของบประมาณส่งเสริมจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเป็นทุนในการซื้ออุปกรณ์ และจ้างผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาฝักอาชีพให้กับกลุ่มต่าง ๆ

1.2 การรวมกลุ่มสมาชิกในลักษณะของกลุ่มฌาปนกิจศพ ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มเพื่อออมเงินในกรณีเสียชีวิต โดยการช่วยเหลือสมาชิกภายในชุมชนในเรื่องของค่าจัดงานศพ ชาวบ้านในชุมชนจะจัดตั้งกลุ่มสมาชิกขึ้นและรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มใหญ่ และสมาชิกภายในกลุ่มเสียชีวิต สมาชิกที่เหลือจะต้องรวมเงินกันเพื่อเป็นทุนช่วยเหลือทั้งค่าทำศพ ค่าจัดงานศพ ซึ่งการเข้าร่วมกลุ่มขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละบุคคล ไม่มีการบังคับ แต่ส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มหลวง และกลุ่มหัวหมวด กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มตำบล

1.3 การรวมกลุ่มสมาชิกในลักษณะของการรวมกลุ่มผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นการสนับสนุนจากภาครัฐ เช่น กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มข้าว กลุ่มข้าวโพด กลุ่มไม้ผล

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า (ดูภาคผนวก ค) ชาวบ้านภายในชุมชนให้ความร่วมมือร่วมใจกันเป็นอย่างดี ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนของตนเองมาก โดยจะเห็นได้จากการให้ความร่วมมือ และไปร่วมการพัฒนาชุมชนทุกครั้งที่มีการจัดการพัฒนาชุมชนขึ้น ในการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่จะเน้นการพัฒนาในเรื่องของสิ่งแวดล้อม และทัศนียภาพภายในชุมชน เช่น การทำความสะอาดถนนหนทาง ตกแต่งซุ้ม ลอกกล้าห้วย สร้างฝายแม้วและแนวกันน้ำ การทำความสะอาดป่าสุสาน และร่วมกันปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านทุกคนจะร่วมมือร่วมใจกันไปช่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นการแผ้วถางหญ้า ตัดหญ้า เก็บกวาด ส่วนกลุ่มแม่บ้านก็จะช่วยในการทำกับข้าวเพื่อเลี้ยงชาวบ้านทุกคนที่มาช่วยกันพัฒนาชุมชน นอกจากนั้นยังมีการร่วมกันพัฒนาองค์กรสำคัญต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด และสถานีนอนามัย ไม่ว่าจะเป็นการช่วยกันทำความสะอาด ปรับปรุงซ่อมแซม และปลูกต้นไม้เพื่อความสวยงาม ซึ่งแสดงถึงความสามัคคี และความร่วมมือกันของชาวบ้านภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

การนำการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

1. ความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตกับการพัฒนาชุมชน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบง จำนวน 30 คน พบว่า การศึกษาตลอดชีวิตมีความสำคัญกับชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้จาก (ดูภาคผนวก ก)

1.1 ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบงมีความต้องการที่พัฒนาชุมชนและพัฒนาอาชีพของตนเองอยู่เสมอ ๆ ซึ่งถ้ามีการสนับสนุนให้มีการได้ศึกษาหาความรู้ ชาวบ้านก็พร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาค้นคว้าด้วยเพราะสภาพเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้เพียงระดับประถมศึกษา ทำให้การศึกษาค้นคว้าหาความรู้จึงเน้นที่การประกอบอาชีพและพัฒนาชุมชนเสียส่วนใหญ่

1.2 ชาวบ้านในชุมชนมีการพัฒนาชุมชนร่วมกันอยู่เสมอ แต่ชาวบ้านก็ยังต้องการผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ และผู้ที่มีความรู้เข้ามาพัฒนาชุมชนบ้านคำบงให้เจริญมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้รู้อาจจะเป็นผู้นำชุมชนหรือคนรุ่นใหม่ที่ได้การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ได้นำความรู้มาเผยแพร่ให้กับคนในชุมชน

1.3 การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีการพัฒนาตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความเป็นอยู่และอาชีพ ซึ่งจากการที่มีความรู้เพิ่มมากขึ้น ทำให้รู้จักการพัฒนาอาชีพและผลิตให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทำให้รายได้ในครอบครัวเพิ่มขึ้น ความเป็นอยู่ดีขึ้น นอกจากนั้นแล้วยังสามารถนำไปเผยแพร่ให้กับชาวบ้านคนอื่นที่มีความสนใจ นำไปพัฒนาอาชีพได้อีกต่อไปด้วย

2. การนำการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบง จำนวน 30 คน พบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบงให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิตในการนำไปใช้กับการพัฒนาชุมชนบ้านคำบง โดยการ (ดูภาคผนวก ก)

2.1 การนำความรู้เกี่ยวกับอาชีพที่ตนเองมีไปเผยแพร่ หรือสอนให้กับคนในชุมชนที่สนใจ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความสามัคคีกันในชุมชน

2.2 ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ได้นำความรู้มาฝึกอบรม และนำอาชีพใหม่ ๆ มาให้คนในชุมชนได้ทำเพื่อเสริมรายได้ครอบครัว ซึ่งชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือ และเข้าร่วมการฝึกอบรมเป็นอย่างดี เพื่อที่ได้มาประกอบอาชีพของตนเองได้

2.3 ความรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียงทำให้คนในชุมชนเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ เช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจ เพาะเห็ด การปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน (ดูภาคผนวก ก) พบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนสามารถนำความรู้ที่ตนเองได้รับการเรียนรู้ ฝึกอบรม และพัฒนาอาชีพไปเผยแพร่ หรือสอนที่สนใจและต้องการฝึกอาชีพได้ นอกจากนั้น ยังเป็นการช่วยให้คนชุมชนมีอาชีพเสริม และสามารถเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ทำให้ไม่ต้องออกไปรับจ้างต่างถิ่น ตลอดจนเป็นการสร้างความสามัคคีให้กับคนในชุมชน โดยการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ ทำให้คนในชุมชนมีร่วมมือร่วมใจกันและช่วยเหลือเกื้อกูลกันต่อไป

สภาพการนำการศึกษาชีวิตไปใช้ในการพัฒนาชุมชน ของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน จากการศึกษา พบว่า การนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน พบว่า การศึกษามีความสำคัญกับชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างมาก ชาวบ้านในชุมชนมีการพัฒนาชุมชนร่วมกันอยู่เสมอ แต่ชาวบ้านก็ยังต้องการผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ และผู้ที่ความรู้เข้ามาพัฒนาชุมชนบ้านคำบนให้เจริญมากยิ่งขึ้น การศึกษาหาความรู้ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้นแล้วชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนมีความต้องการที่พัฒนาชุมชน และพัฒนาอาชีพของตนเองอยู่เสมอ ๆ และต้องการให้ผู้นำชุมชน หรือผู้ที่มีความรู้ความรู้นำความรู้มาฝึกอบรม และนำอาชีพใหม่ ๆ มาให้คนในชุมชนได้ทำเพื่อเสริมรายได้ครอบครัว ตลอดจนการนำความรู้เรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ได้ผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งที่ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนอยากเห็นก็คือ อยากให้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ความคิด ที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาชุมชนร่วมกันโดยคนในชุมชนร่วมมือและสามัคคีกัน อยู่ดีกินดี ไม่ยากจน คนในชุมชนมีอาชีพที่ดี และคนในชุมชนรักใคร่ สามัคคีกัน

3. ความต้องการของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ในการนำการศึกษาตลอดชีวิตไปใช้ในการพัฒนาชุมชน (อยากให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด)

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชนบ้านคำบน จำนวน 30 คน พบว่า ชาวบ้านมีความต้องการให้ชุมชนบ้านคำบนมีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ (ดูภาคผนวก ค)

3.1 ชาวบ้านต้องการให้ชุมชนเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น อยู่ดีกินดี ไม่ยากจน อยากให้ส่งเสริมการมีงานทำ ระหว่างว่างงานช่วงหมดฤดูทำนา เพื่อเป็นเสริมรายได้ให้กับครอบครัว

3.2 ชาวบ้านต้องการให้มีการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ความคิด ที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมมือและสามัคคีกัน

3.3 ชาวบ้านต้องการให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาช่วยพัฒนาชุมชนของเรา ให้คนในชุมชนมีอาชีพที่ดี และคนในชุมชนรักใคร่ สามัคคีกัน

3.4 ชาวบ้านต้องการให้ส่งเสริมอาชีพและพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง และจัดหาแหล่งระบายสินค้าของชุมชน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน

หลังจากการพัฒนาชุมชน ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ชุมชนมีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงามและน่าอยู่มากขึ้น ซึ่งสิ่งสำคัญที่ได้หลังจากจากการพัฒนาชุมชน คือ การแสดงให้เห็นถึงความสามัคคี และร่วมมือกันของคนในชุมชน จะเห็นได้จากการเข้าร่วมการพัฒนาชุมชน ทุก ๆ ครั้ง ชาวบ้านจะให้ความสำคัญและเข้าร่วมตลอด และนอกจากจะเป็นการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการได้พบปะ พูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกันของคนภายในชุมชน หลังจากที่ไม่ได้เจอกันเพราะต่างคนต่างก็ต้องทำงานเพื่อเลี้ยงครอบครัว การพัฒนาชุมชนจึงเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนในชุมชนได้มาพบปะกัน และถือว่าเป็นการประชุมชุมชนเพื่อเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านการพัฒนาชุมชน และการบริหารจัดการพัฒนาชุมชนของชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ยังพบว่า ชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนมีความสามัคคี และความร่วมมือร่วมใจกันที่ช่วยพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งสังเกตได้จากการเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ที่ในชุมชนได้จัดตั้งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสมาชิกในลักษณะของกลุ่มอาชีพ การรวมกลุ่มสมาชิกในลักษณะของกลุ่มฌาปนกิจศพ การรวมกลุ่มสมาชิกในลักษณะของการรวมกลุ่มผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งชาวบ้านชุมชนบ้านคำบนก็ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี

นอกจากนั้นชาวบ้านชุมชนบ้านคำบน ยังมีการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเองให้น่าอยู่ โดยจะเห็นได้จากการให้ความร่วมมือ และไปร่วมการพัฒนาชุมชนทุกครั้งที่มีการจัดการพัฒนาชุมชนขึ้น ในการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่จะเน้นการพัฒนาในเรื่องของสิ่งแวดล้อม และทัศนียภาพภายในชุมชน เช่น การทำความสะอาดถนนหนทาง ตกแต่งซุ้ม ลอกลำห้วย สร้างฝายแม้วและแนวกันน้ำ การทำความสะอาดป่าสุสาน และร่วมกันปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านทุกคนจะร่วมมือร่วมใจกันไปช่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นการแผ้วถางหญ้า ตัดหญ้า เก็บกวาด ส่วนกลุ่มแม่บ้านก็จะช่วยในการทำกับข้าวเพื่อเลี้ยงชาวบ้านทุกคน ที่มาช่วยกันพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังมีการร่วมกันพัฒนาองค์กรสำคัญต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น โรงเรียน วัด และสถานีนามัย ไม่ว่าจะเป็นการช่วยกันทำความสะอาด ปรับปรุงซ่อมแซม และปลูกต้นไม้เพื่อความสวยงาม ซึ่งแสดงถึงความสามัคคี และความร่วมมือกันของชาวบ้านภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี และชุมชนบ้านคำบนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นคือ ทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ชุมชนมีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม และน่าอยู่มากขึ้น ซึ่งสิ่งสำคัญที่ได้หลังจากการพัฒนาชุมชน คือ การแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีและร่วมมือกันของคนในชุมชนที่เกิดจากการศึกษาตลอดชีวิต